

سازمان تجارت جهانی و کشورهای جهان سوم : بررسی موردی روند الحاق جمهوری اسلامی ایران به WTO

صادق پیری^۱

نویسنده مسوول: کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه
طباطبایی تهران

چکیده :

سازمان تجارت جهانی (WTO) بعنوان مهم ترین سازمان در رابطه با تنظیم قوانین مربوط به تجارت جهانی مطرح می باشد که به تنظیم قوانین مربوط به تجارت در عرصه جهانی و همچنین حل و فصل اختلافات مربوط به تجارت بین الملل رسیدگی می کند. این سازمان همانند دیگر سازمان ها دارای یک سری قوانین و اصول می باشد که رعایت آن توسط کشورهای عضو الزامی می باشد به همین خاطر سوالی که مطرح می شود این است که آیا پیوستن به این سازمان و ملزم کردن خود به اجرای قوانین آن از سوی کشورهای کمتر توسعه یافته امری درست می باشد؟ این مقاله در پی تبیین عوامل مثر ثمر بر روند تجارت کشورهای کمتر توسعه یافته (مانند ایران) می باشد.

واژگان کلیدی : سازمان تجارت جهانی ، ایران ، تعرفه های گمرکی ، تجارت بین الملل

¹ Piry_sadegh@yahoo.com

مقدمه :

WTO یک سازمان بین المللی است؛ که قوانین جهانی تجارت را تنظیم و اختلافات بین اعضا را حل و فصل می کند. اعضای سازمان تجارت جهانی کشورهایی هستند که موافقت نامه های (حدود ۳۰ موافقت نامه) این سازمان را امضا کرده اند. عضویت در سازمان تجارت جهانی همانند سایر سازمان های بین المللی دیگر دارای مزیت هایی برای کشورهای ضو در عین حال ایجاد یک سری محدودیت هایی برای آن ها می باشد. جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد بطوریکه با پیوستن به این سازمان و پذیرش عهدنامه آن می بایست به قوانین این سازمان بین المللی التزام کند. اما سوالی که رسیدگی به آن حائز اهمیت می باشد و درخور توجه است این می باشد که آیا پیوستن کشورهای کمتر توسعه یافته و یا کشورهایی که روند توسعه یافتگی را به تازگی شروع کرده اند و در ابتدای مسیر توسعه یافتگی باشند چه تحولی در اقتصاد و تجارت این کشورها به بار می آورد؟ و آیا پیوستن به WTO می تواند در روند توسعه یافتگی این کشورها که عموماً از اقتصادهای پویایی برخوردار نیستند تحولی مثبت و سازنده ایفا کند؟ و آیا پیوستن به سازمان تجارت جهانی با توجه به اقتصاد ضیف این کشورها خطری برای آن ها به همراه ندارد؟ هدف از این مقاله بررسی تاثیرگذاری قوانین سازمان تجارت جهانی بر کشورهای کمتر توسعه یافته و یا در حال توسعه می باشد. و مقاله پیش رو سعی دارد نشان دهد که پیوستن به سازمان تجارت جهانی شاید در کوتاه مدت رشد قابل ملاحظه ای را در روند اقتصاد این کشورها به نمایش نگذارد اما نتایج بلند مدت آن می تواند به روند توسعه یافتگی در کشورهای جهان سوم کمکی قابل توجه کند. در این مقاله سعی شده بطور موردی روند پذیرش جمهوری اسلامی ایران در WTO بعنوان یکی از کشورهای در حال توسعه بررسی شود تا بتوان نتیجه ای منسجم تر از موضوع مورد نظر بدست آورد.

چارچوب نظری :

سازمان های بین المللی و نهادهای مربوط به آن، مولود اقدام آتی در یک زمان معین یا مخلوق یک اندیشه تازه نیستند، بلکه از قرون گذشته این فکر وجود داشته است. اما به علت کمبود وسایل ارتباطی و عدم گسترش و تحول روابط بین الملل، تا قبل از قرن ۱۷ محسوس و سازمان یافته نبودند. در چین، یونان باستان، هندوستان و آثار اندیشمندان پیشین نشانه های وجود دارد که حاکی از تحقق عملی برخی از سازمان های بین المللی است. (شاه میرزایی، ۱۳۹۱: ۱) (۱)

اگرچه نخستین نمونه های سازمان های بین الملل بوسیله دولت شهرهای یونان ساخته شد و ایده آن در نوشتارهای افرادی چون پیردوبا و امریک کروچه یافت می شود، نمونه معاصر آن در قرن نوزدهم میلادی و پس از انقلاب فرانسه و جنگ های ناپلئونی در قالب دیدارهای منظم سران قدرت های اروپایی به منظور حفظ وضع موجود و امنیت دولت های خود از شورش های داخلی با عنوان ((کنسرت اروپا)) تشکیل گردید.

در واقع ضرورت اجتناب جنگ بین دولت ها، پیشرفت علوم و فنون، توسعه ارتباطات و پیچیده شدن فرآیند مناسبات بین المللی دولت ها، بسط مناسبات تجاری-بازرگانی و بالاخره احساسات بشردوستانه مهم ترین دلایل ایجاد و گسترش و تقویت سازمان های بین المللی در طول قرن بیستم بوده اند.

پروفسور مادام باستید معتقد است که : سازمان های بین المللی دولتی، تشکیلاتی هستند که به منظور برآوردن هدف های مشترک از راه انجام یک سلسله اقدامات هماهنگ و مداوم بین دولت های حاکم بوجود می آیند. این سازمان ها دارای ارکان و اختیارات مخصوص به خود هستند و از حق تصمیم گیری مستقل نیز بهره مندند. (شاه میرزایی، 1391: 5)(2)

تشدید وابستگی میان کشورها در پی گسترش تجارت و ارتباطات و افزایش مسائلی که بر سرنوشت مشترک بشری اثر می گارند، روند مذاکره و همکاری های بین المللی را بارشد چشمگیری همراه کرده است.

هر حکومتی برای تامین منافع ملی خود و ایفای نقش در جامعه جهانی به حضور در نهادهای فراملی نیاز دارد.

سازمان تجارت جهانی (WTO) نیز یکی از سازمان های بین المللی می باشد که هدف از ایجاد و تاسیس آن قانون مند کردن و به تنظیم درآوردن تجارت در سطح بین المللی و میان کشورهای جهانی با اقتصاد های مختلف می باشد. در واقع سازمان تجارت جهانی ایجاد شد که بتواند با ایجاد سازو کاری مناسب و با حرکتی جمعی کشورهای جهان وابستگی تجاری را ایجاد و گسترش دهد تا بتواند از این طریق امنیت تجاری کشورها را حفظ کرده و از بروز مخاصمات مرتبط با مسائل اقتصادی و بازرگانی در سطح بین الملل جلوگیری و صلح و امنیت را نهادینه کند.

تاریخچه سازمان تجارت جهانی (WTO) :

این سازمان نیز مانند اکثر سازمان های جهانی سیر تاریخی طولانی را تا تشکیل پشت سر گذاشته است زیرا موضوع تشکیل سازمان های فرامرزی دولتی با موضوعیت حاکمیت ملی دولت ها در موارد مختلفی تداخل دارد. (ویکی پدیا، 1392)(4)

فرآیند تشکیل WTO نیز از این قاعده مستثنی نبوده و تلاش گسترده جهانی طی ده ها سال پشتوانه آن بود است. (طیار، 1388:3)(5)

بعد از جنگ جهانی اول و تجربه جامعه جهانی از میزان خسارت مادی و تلفات انسانی، موجب گردید که برای جلوگیری از زمینه های بروز جنگی مشابه، در سال 1927 کنفرانسی زیر نظر جامعه ملل و با مشارکت نمایندگان حدود 50 کشور جهان در رابطه با موضوعات مربوط به تولید و تجارت در شهر ژنو تشکیل گردد.

هدف برگزار کنندگان این کنفرانس، توسعه روابط اقتصادی کشورهای جهان از طریق کاهش محدودیت های دولت ها در تجارت خارجی برای مقابله با زمینه های ایجاد جنگ جهانی اول بود. ولی برغم برگزاری کنفرانس، دولت های بزرگ در اقتصاد جهانی با اتخاذ تدابیری طی سال های بعد، عملاً برخلاف اصول مقرر در کنفرانس عمل نمودند. بنابراین به تدریج رقابت اقتصادی بین دولت های مذکور به تنش شدید سیاسی منجر گردید.

بروز جنگ جهانی دوم در ابعادی وسیع تر از جنگ جهانی اول، مجدداً دولت های طرف اصلی جنگ را به فکر سامان بخشیدن به نظام اقتصاد بین الملل انداخت.

در همین راستا در سال 1944 با آشکار شدن علایم خاتمه جنگ، به دعوت رئیس جمهور وقت آمریکا، روزولت، کنفرانسی در شهر برتن وودز آمریکا و با حضور نمایندگان 44 کشور جهان برگزار گردید. و طی آن موافقت نامه تاسیس صندوق بین المللی پول و بانک بین المللی ترمیم و توسعه به تصویب رسید. این دو نهاد بین المللی هم اکنون نیز نقش مهمی در اقتصاد بین المللی ایفا می نماید. در زمینه تجارت بین المللی نیز اقدامات موثری بعد از جنگ جهانی دوم صورت گرفت که مهم ترین آن ها پیشنهاد دولت آمریکا در سال 1945 مبنی بر تشکیل کنفرانس بین المللی برای تشکیل سازمان تجارت بین المللی 3 (ITO) بود. این کنفرانس در سال 1946 در لندن برگزار گردید. ولی به دلیل اختلاف نظر شدید کشورهای شرکت کننده بدون حصول نتیجه ای پایان یافت. ولی تلاش کشورها در این زمینه ادامه یافت و توسط چند کشور غربی پیش نویس منشور تجارت جهانی تهیه و به کنفرانس هاوانا که در سال 1948 در کوبا برگزار شد ارائه گردید. (پاکدامن، 1384) (6)

در جریان مذاکرات مفصلی که در هاوانا صورت گرفت متن مزبور دچار تغییراتی اساسی گردید و در نهایت منشور هاوانا از چند بخش تشکیل گردید که یک بخش آن موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) بود. (ایروانی، 1383) (7)

بخش دیگر منشور، تاسیس سازمان تجارت بین المللی (ITO) را مطرح می ساخت ولی طرح اخیر با مخالفت نهادهای قانونگذاری برخی کشورهای شرکت کننده در کنفرانس، به ویژه کنگره آمریکا که دولت آن خود از پیشنهاد دهندگان طرح بود، مواجه شد. بنابراین طرح تاسیس سازمان تجارت بین الملل برای سالیان متمادی مسکوت ماند. ولی موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت با تغییراتی برای چندین دهه، به معیار مهمی در تجارت بین الملل مبدل گردید.

هدف این موافقت نامه، توسعه تجارت بین الملل از طریق هدف یا کاهش موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای کشورها در مقابل واردات بود. در بین فهرست اولین کشورهای عضو این موافقت نامه تنوع زیادی از کشورهای با اقتصادهای مختلف میتوان مشاهده کرد. از جمله آمریکا، انگلیس، نیوزیلند، پاکستان، هند، آفریقای جنوبی، برزیل، کوبا، فرانسه، بلژیک و استرالیا که همگی در سال 1948 به این موافقت نامه ملحق گردیدند.

مذاکرات دور اروگوئه طولانی ترین دور مذاکرات کشورهای متعاهد گات است. حاصل این هشت سال مذاکره، مجموعه ای از موافقتنامه ها و تفاهم نامه ها و سایر اسناد حقوقی است که بصورت مجموعه ای واحد به تصویب رسیده است. (طیار، 1388: 5) (8)

یکی از مصوبات مذاکرات دور اروگوئه عبارت است از تاسیس سازمان جهانی تجارت بود، لذا تلاش حدود 70 سال دولت ها به ثمر نشست.

تاسیس سازمان تجارت جهانی در اول ژانویه 1995، بزرگترین اصلاح تجارت بین المللی بعد از جنگ دوم بود. این سازمان تلاش شکست خورده سال 1948 برای ایجاد سازمان تجارت بین المللی (ITO) را به شکل کامل تری محقق ساخت. تا سال 1994 گات سیستم تجاری حاکم بر جهان بود. گات برای استقرار سیستم تجاری چند جانبه قوی و موفق کمک شایانی نمود که به تدریج در دوره های مذاکرات تجاری، این سیستم بطور فزاینده ای آزادتر شد. اما در دهه 1980 سیستم نیاز به بازنگری کامل پیدا کرد که این امر منجر به برگزاری دور اروگوئه و در نهایت تاسیس سازمان تجارت جهانی شد.

در مقدمه موافقت نامه تشکیل سازمان جهانی تجارت WTO، اهداف تشکیل سازمان بصورت زیر ذکر شده است:

طرف های این موافقت نامه، با تصدیق اینکه روابطشان در زمینه تلاش های تجاری و اقتصادی باید به منظور ارتقای استانداردهای زندگی، تضمین اشتغال کامل و حجم زیاد و دائمی التزاید درآمد واقعی و تقاضای موثر، گسترش تولید و تجارت کالا و خدمات ضمن فراهم کردن امکانات استفاده بهینه از منابع جهان منطبق با هدف توسعه قابل دوام و در پی حفظ و حراست از محیط زیست و تقویت وسایل انجام این کار به گونه ای سازگار با نیازها و علایق مربوطشان در سطوح مختلف توسعه اقتصادی باشد، با تصدیق مجدد اینکه برای تضمین سهم کشورهای در حال توسعه و به ویژه کشورهای دارای کمترین میزان توسعه یافتگی، در رشد تجارت بین المللی متناسب با نیازهای توسعه اقتصادی آن ها، تلاش های مثبتی لازم است، با تمایل به همکاری در تحقق این هدف ها با ورود به ترتیبات دوجانبه و متقابلا سودمند با هدف کاهش معتنابه تعرفه ها و سایر موانع تجاری و امحای رفتار تبعیضی در روابط تجاری بین المللی. (طیار، 1388: 5) (9)

تشکیل سازمان تجارت جهانی (WTO) :

هدف اصلی سازمان تجارت جهانی، استقرار نظام تجاری چندجانبه در جهان با در نظر گرفتن جنبه های مختلف از جمله وضعیت خاص کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای کمترین توسعه یافتگی می باشد.

در ماده 2 موافقت نامه تاسیس سازمان جهانی تجارت، این سازمان را نهادی مشترک برای هدایت روابط تجاری اعضای خود در خصوص مسایل مربوط به موافقت نامه ها و اسناد حقوقی معرفی کرده است. این موضوع، رسالت بزرگی به عهده این سازمان محول کرده است. زیرا اولاً، مجموعه توافقات کشورهای عضو سازمان مزبور، طیف وسیعی از موضوعات مرتبط با تجارت را تشکیل می دهد. ثانیاً، تعداد اعضای سازمان مزبور، رقم چشمگیری را تشکیل می دهد بطوریکه تقریباً کل تجارت بین المللی بین اعضای این سازمان در چارچوب قواعد حاکم بر سازمان صورت می گیرد.

درواقع سازمان جهانی تجارت برای پاسخ به یک نیاز اساسی جامعه جهانی شکل گرفته است، این نیاز بارت بود از وجود یک مرجع مقتدر جهانی به منظور نظام بخشیدن به روابط اقتصادی جهانی که بضا موجب کشمکش های شدید سیاسی بین کشورها گردیده است و حتی بسیاری معتقدند که یکی از زمینه های بروز دو جنگ جهانی همین نقش های شدید سیاسی با منشاء اقتصادی بین کشورهای برتر در تجارت بین الملل بوده است. اقتصاد جهانی بعد از دو جنگ بزرگ جهانی شکل خاصی بخود گرفت و دارای ویژگی های منحصر بفرد و خاصی شد که تا آن زمان در رصه جهانی با آن ها موجه نبودیم. بعضی از این مختصات و ویژگی ها را می توان به شرح زیر اشاره کرد:

مختصات و ویژگی های تحولات اقتصادی بین الملل :

1. برخورداری از ابعاد و مختصات جهانی

2. تاثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم کشورها از تحولات

3. چندوجهی بودن تحولات

4. تاثیرگذاری و تاثیرپذیری تحولات و ابعاد آنها در یکدیگر

5. پیوند ارگانیک درونی اقتصادی/سیاسی کشورها با تحولات اقتصادی بین الملل

6. نقش مکمل نهادها و سازمان های اقتصادی بین الملل در تحولات

7. مشارکت در تحولات براساس سلسله مراتب قدرت اقتصادی در نظام بین المللی

8. درهم آمیزی نظام های اقتصادی/سیاسی ملی و شکل گیری نظام نوین با ویژگی خاص

9. استمرار و افزایش روزافزون سرعت تحولات

10. شکل گیری و گسترش تحولات اقتصادی/سیاسی بین الملل در فضای مجازی در کنار دنیای حقیقی

11. سرایت سریع و گسترش آثار و پیامدهای تحولات به کشورها

12. نقش و تاثیرگذاری حداقلی کشورهای در حال توسعه

13. نظام مندی و قاعده بندی تحولات اقتصادی بین الملل و تعامل با آن

سازمان تجارت جهانی نیز برای به نظم درآوردن و قانونمند کردن این ویژگی ها و مختصات نوین اقتصادی بین الملل بود که پا به عرصه حیات نهاد ویرای رسیدن و نیل به اهداف خود وظایفی را برعهده دارد که مهم ترین آن ها بارتند از:

1. مدیریت و تسهیل عملیات اجرایی و توسعه اهداف موافقتنامه سازمان تجارت جهانی

2. فراهم کردن امکانات گردهمایی اعضا برای مذاکره و مشورت درباره روابط چندجانبه تجاری

3. اجرای تفاهم نامه ها و مقررات مربوطه در روش های حل اختلاف

4. فراهم آوردن مکانیسم بررسی و تجدیدنظر در سیاست های تجاری

5. همکاری با صندوق بین المللی پول و بانک جهانی و موسسات وابسته به آن

نحوه تصمیم گیری در سازمان تجارت جهانی، همان روش معمول در گات است، به نحوی که هر کشور عضو، دارای یک حق رای است و اتفاق نظر عمومی منوط به عدم مخالفت رسمی تمام اعضا است. در عین حال، تصمیم گیری نیز با اکثریت آرا اتخاذ می شود.

تفاوت گات و سازمان تجارت جهانی :

1- گات در واقع مجموعه ای از قواعد و مقرراتی بود که هرگز از یک مبنای حقوقی به عنوان یک نهاد بین المللی برخوردار نبود و به طور موقت شکل گرفته بود در حالی که سازمان جهانی تجارت یک نهاد بین المللی با ساختار سازمانی دائمی است. این سازمان که از سال 1995 جایگزین گات شده است یک سازمان بین المللی است که علاوه بر موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت در چارچوب موافقتنامه های متعدد دیگری بر حقوق و تعهدات اعضا نظارت می کند.

2- تفاوت دیگر گات با سازمان جهانی تجارت در این است که مقررات گات تنها شامل تجارت کالاها بود در حالی که موافقتنامه سازمان جهانی تجارت علاوه بر تجارت کالاها، تجارت خدمات و جنبه های تجاری مرتبط با مالیکت معنوی را نیز در بر می گیرد.

3- یک تفاوت دیگر گات با سازمان جهانی تجارت در نظام حل و فصل اختلافات است. در سازمان جهانی تجارت مقررات تفصیلی تر و عملی تری در مورد بررسی و اجرای تصمیمات نظام حل و فصل اختلاف وجود دارد. نظام حل و فصل اختلافات این سازمان محدودیت زمانی برای بررسی تعیین کرده و از این لحاظ از سرعت بیشتری نسبت به نظام حل و فصل اختلافات گات برخوردار است. در این نظام که جنبه خودکار دارد احتمال کارشکنی و تأخیر کمتر است. همچنین یک نهاد برای فرجام خواهی و بررسی نظرات هیأت حل و فصل اختلافات نیز در سازمان تجارت وجود دارد. (صباغیان، 1386، 10)

اهداف سازمان تجارت جهانی (WTO) :

- 1- مدیریت و نظارت بر اجرای موافقت نامه های امضا شده بین اعضا (مدیریت و نظارت بر اجرای 28 موافقت نامه)
- 2- مجمعی برای مذاکرات تجاری چندجانبه
- 3- سازوکار حل و فصل اختلافات تجاری بررسی و ارزیابی سیاست های تجاری اعضا (مکانیسم حل و فصل اختلافات تجاری)
- 4- همکاری با دیگر سازمان های بین المللی در زمینه مدیریت اقتصاد جهانی (صباغیان، 1386، 11)
- 5- بالابردن سطح زندگی مردم کشورهای عضو
- 6- فراهم نمودن امکانات ایجاد اشتغال کامل
- 7- افزایش درآمدهای واقعی و بالابردن سطح تقاضا

8- و بهره برداری مؤثر از منابع جهانی و گسترش تولید تجارت بین المللی (مشروط بر حفظ محیط زیست)

9- گسترش تولید و تجارت خدمات علاوه بر گسترش تولید و تجارت کالاها

10- بررسی و ارزیابی سیاست های تجاری اعضا

11- کمک به کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار جهت برخورداری از مزایای نظام تجارت چند جانبه

(افزایش سهم کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته، از رشد تجارت بین المللی) (اسفندیاری، 1384): (12)

12- دستیابی به توسعه پایدار با بهره برداری بهینه از منابع

اصول سازمان تجارت جهانی (WTO) :

سازمان جهانی تجارت نیل به این اهداف را بر مبنای اصولی همچون اصل عدم تبعیض، اصل آزاد سازی تجاری، اصل تجارت عادلانه، اصل شفافیت، اصل رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه تعقیب می کند. البته باید توجه داشت که برای این اصول استثنائات زیادی وارد شده است و اینطور نیست که همه کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت با هر سطحی از توسعه اقتصادی و یا هر میزان از حجم اقتصاد و تجارت به یک اندازه ملزم به رعایت این اصول باشند. (بزرگی، 1386: 43-49) (13)

1) اصل عدم تبعیض؛ که خود شامل دو بخش است:

الف) اصل دولت کامل الوداد؛ طبق این اصل، اگر کشوری امتیاز بازرگانی یا تعرفه ای را در مورد یکی از کشورهای عضو اعمال نماید، این امتیاز یا تعرفه می بایست در مورد تمام شرکای تجاری عضو سازمان تجارت جهانی تعمیم یابد. البته این اصل یک استثنا نیز دارد که به همگرایی های اقتصادی، مانند اتحادیه های گمرکی بین چند کشور مربوط می شود. در این استثنا، سازمان تجارت جهانی، سایر پیمان های تجاری (مانند اتحادیه اروپا یا نفتا) را نیز به رسمیت می شناسد.

ب) اصل رفتار ملی؛ که تبعیض در روابط تجاری را بین اتباع داخلی و سایر کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی، منع می کند؛ به معنای دیگر، کشورها بایستی با کالاهای وارداتی و تولیدات داخلی (مثل امکان استفاده از ظرفیت های تبلیغاتی)، رفتاری یکسان داشته باشند.

2) اصل رقابت منصفانه (مقابل به مثل)؛ سازمان تجارت جهانی، نهاد تجارت آزاد نیست؛ زیرا این سازمان، نظام تعرفه ای را قبول دارد و در شرایط محدودی سایر اشکال حمایت را مجاز می شمارد. به طور دقیق تر قواعد این سازمان، رقابت آزاد، منصفانه و عاری از اخلال را گسترش می دهد. بر این اساس، اعضای سازمان، باید اصول و قواعد این سازمان را رعایت کنند و گرنه با اقدامات جبرانی و حفاظتی روبرو خواهند شد. برای مثال در صورت بروز دامپینگ، کشورهای واردکننده می توانند عوارض ضد دامپینگ وضع نمایند و یا کشورها به اقدامات حفاظتی دست بزنند.

3) اصل آزادسازی تدریجی تجارت؛ این اصل شامل حذف موانع غیر تعرفه‌ای و کاهش تدریجی و برنامه‌ریزی شده تعرفه‌های وارداتی است. حذف موانع غیر تعرفه‌ای یعنی کشورها مجازند، تنها با وضع تعرفه‌های وارداتی از صنایع داخلی حمایت کنند.

4) اصل شفافیت و پیش‌بینی‌پذیری؛ که شامل مسائلی مثل تعیین تعهدات کشورها در تعیین و تثبیت نرخ‌های تعرفه، انتشار قوانین و مقررات کشورها و اعلام آن‌ها به سازمان تجارت جهانی، تأسیس مراکز اطلاعاتی در کشورها، برای ارائه اطلاعات درخواستی سایر کشورهای عضو و ...؛ که همگی در جهت ارائه تصویر واضح‌تر از شرایط اقتصادی و تجاری کشور در جهت پیش‌بینی فرصت‌های آتی توسط بنگاه‌های سایر کشورها می‌باشد.

5) اصل رفتار ویژه و متفاوت؛ برای کمک به رقابت محصولات تولیدی در کشورهای در حال توسعه و کشورهای با کمترین درجه توسعه‌یافتگی، برقراری نظام تعرفه‌های ترجیحی، با هدف اعطای امتیازات تجاری به بعضی از فرآورده‌های این کشورها مجاز است.

تشکیلات سازمان تجارت جهانی (WTO) :

سازمان جهانی تجارت به عنوان یک سازمان بین المللی که اکثر کشورهای جهان عضو آن هستند برای انجام وظایف خود که مدیریت تجارت چندجانبه بین المللی است دارای ساختار تشکیلاتی به شرح زیر است: (موسی زاده، 280:1382)(14)

کنفرانس وزیران:

کنفرانس وزیران بالاترین رکن سازمان جهانی تجارت و متشکل از وزیران ذیربط کلیه کشورهای عضو است. نشست کنفرانس وزیران معمولاً از وزیران بازرگانی یا وزیرانی که مسئولیت امور تجارت خارجی در کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت را برعهده دارند تشکیل شده و دست کم هر دو سال یکبار برگزار می‌شود. در نشست کنفرانس وزیران دستور کار تهیه شده توسط شورای عمومی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در خصوص تمامی مسائل مربوط به امور سازمان جهانی تجارت در چارچوب موافقتنامه‌های تجاری چند جانبه تصمیم‌گیری می‌شود.

اولین نشست کنفرانس وزیران سازمان جهانی تجارت پس از تأسیس این سازمان در ماه دسامبر سال 1996 در سنگاپور برگزار شد. نشست دوم در ماه مه 1998 در شهر ژنو، نشست سوم در دسامبر 1999 در شهر سیاتل آمریکا، نشست چهارم در ماه نوامبر 2001 در دوحه قطر، نشست پنجم در سپتامبر 2003 در کانکون مکزیک و نشست ششم در دسامبر 2005 در هنگ کنگ برگزار شد.

شورای عمومی :

شورای عمومی که پس از کنفرانس وزیران مهمترین رکن سازمان جهانی تجارت محسوب می شود عهده دار امور جاری و روزمره سازمان است. طبق موافقتنامه تأسیس سازمان جهانی تجارت این شورا که متشکل از تمامی اعضای سازمان جهانی تجارت است وظایف خود را در سه شکل الف - شورای عمومی ، ب - هیأت حل و فصل اختلاف ، ج - هیأت بررسی سیاست تجاری انجام می دهد. نشست های عادی شورای عمومی معمولاً هر دو ماه یک بار با شرکت سفیر کشورهای عضو تشکیل می شود.

شورای عمومی در فاصله بین اجلاس های کنفرانس وزیران به نمایندگی از سوی کنفرانس تمامی امور مربوط به سازمان جهانی تجارت را انجام می دهد. این شورا چه در شکل هیأت حل و فصل اختلاف که برای نظارت بر رویه های حل و فصل اختلاف اعضاء تشکیل جلسه می دهد و چه در شکل هیأت بررسی سیاست تجاری که برای تجزیه و تحلیل سیاست تجاری اعضاء تشکیل جلسه می دهد گزارشات خود را به کنفرانس وزیران ارائه می کند. همچنین کمیته های تجارت و محیط زیست و موافقتنامه های منطقه ای تجاری نیز زیر نظر شورای عمومی فعالیت می کنند.

شوراهای بخشی :

رکن بعدی سازمان جهانی تجارت شوراهای بخشی است که هر یک مسئولیت اداره بخش وسیعی از مسائل تجاری را بر عهده دارد و به شورای عمومی گزارش می دهد. تعداد این شوراها سه مورد است که عبارتند از: الف - شورای تجارت کالاها، ب - شورای تجارت خدمات، ج - شورای جنبه های تجاری مرتبط با مالکیت فکری.

به طوری که از نام این شوراها برمی آید هر یک از آنها مسئول اجرای موافقتنامه های سازمان جهانی تجارت در قلمروهای تجاری مربوط است. این شوراها متشکل از تمامی اعضای سازمان است. همچنین سه شورای بخشی دارای نهادهای وابسته هستند. اگرچه حیطه کاری این نهادها محدودتر است، اما آنها همچون شوراهای یادشده متشکل از تمامی اعضای سازمان جهانی تجارت بوده و گزارش کار خود را به شورای عمومی ارائه می کنند.

این نهادها مسائلی همچون تجارت و توسعه، محیط زیست، موافقتنامه های تجارت منطقه ای و مسائل اداری را شامل می شود. کنفرانس وزیران سازمان جهانی تجارت در اولین نشست خود در دسامبر سال 1996 در سنگاپور با ایجاد گروههای کاری جدید در زمینه های سیاست سرمایه گذاری و رقابت، شفافیت در خریدهای دولتی، و تسهیل تجاری موافقت کرد.

کمیته های تخصصی :

هر یک از شوراهای سطوح عالی دارای کمیته های وابسته بخود هستند که از نظر سلسله مراتب سازمانی در مرحله بعد از این شوراها قرار می گیرند. این کمیته ها که متشکل از تمامی اعضای سازمان جهانی تجارت هستند به شوراهای مربوطه گزارش می دهند. تعداد این نوع کمیته ها در زیر مجموعه شورای تجارت کالاها 16 مورد است که در زمینه های

تخصصی فعالیت می کنند. همچنین شورای تجارت خدمات نیز 4 کمیته وابسته به خود دارد. در سطح شورای عمومی نیز هیأت حل و فصل اختلاف دو نهاد فرعی وابسته دارد که عبارت است از پانل های حل و فصل اختلاف و هیأت استیناف

دبیرخانه :

دبیرخانه سازمان جهانی تجارت که مقر آن در شهر ژنو سوئیس است مسئول اداره امور اداری است. در حال حاضر سازمان جهانی تجارت حدود 700 کارمند دارد. عمده فعالیت دبیرخانه مربوط به مذاکرات الحاق اعضای جدید و ارائه مشورت های لازم به کشورهای متقاضی عضویت در سازمان می باشد. در رأس دبیرخانه مدیرکل قرار دارد که توسط شورای عمومی انتخاب می شود. مدیر کل با همکاری معاونان خود امور دبیرخانه و بخش های مختلف آن را اداره می کند.

اولین مدیر کل سازمان جهانی تجارت «پیتر ساترلند» آخرین مدیر کل گات بود که برای مدتی پس از تأسیس این سازمان مدیر کلی آن را نیز بر عهده داشت. دومین مدیرکل سازمان جهانی تجارت «رناتو روجیرو» از ایتالیا بود که دوره چهارساله او که از سال 1995 آغاز شده بود در آوریل سال 1999 به پایان رسید. سومین مدیرکل سازمان جهانی تجارت آقای مایک مور از استرالیا بود که تا از سال 1999 تا سال 2002 در این منصب قرار داشت. چهارمین مدیر کل سازمان جهانی تجارت آقای سوپاچای پانیچ پاکدی از تایلند بود که از سال 2002 تا سال 2005 عهده دار این مسولیت بود. مدیر کنونی سازمان جهانی که در واقع پنجمین مدیر کل این سازمان می باشد تجارت آقای پاسکال لامی از کشور فرانسه است که از سال 2005 عهده دار این سمت شده است.

نشست های غیررسمی :

اگرچه نشست های غیر رسمی در قالب نمودار تشکیلاتی سازمان جهانی تجارت قرار ندارد، اما از آنجا که تصمیم گیری در این سازمان براساس اجماع آراء صورت می گیرد شکی نیست که دستیابی به این امر بدون رایزنی های قبلی بین اعضاء امکان پذیر نخواهد بود. بر همین اساس مشورت های غیررسمی در اشکال مختلف حتی در سطح رؤسای هیأت های نمایندگی نقش مهمی در نیل به اجماع نظر اعضای سازمان ایفا می کند و لازمه نشستهای رسمی کمیته ها و شوراهای مختلف محسوب می شود. این رایزنیها در زمینه موافقت اعضاء با قبول عضویت یک کشور جدید بسیار حائز اهمیت است. (صباغیان، 1386، 15)

عضویت در سازمان تجارت جهانی (WTO) :

عضویت در سازمان تجارت جهانی مستلزم پذیرفتن اصول و معاهدات متعددی است که مورد قبول کشورهای عضو قرار گرفته است. این مراحل شامل تقاضای عضویت، پذیرش درخواست (الحاق به عنوان عضو ناظر)، تدوین گزارش سیاست‌های تجاری کشور، تشکیل گروه کاری الحاق و در نهایت مذاکرات دوجانبه و چندجانبه‌ای به منظور تعیین شرایط عضویت و حصول توافق برای الحاق می‌باشد. (اسفندیاری، ۱۳۸۴: ۱۵) (۱۶)

هم اکنون سازمان تجارت جهانی ۱۵۳ عضو دارد (نزدیک به تمامی ۱۲۳ کشوری که اجلاس اروگوئه شرکت کردند، امروز در این سازمان عضو دائم شده‌اند)

سازمان تجارت جهانی برای کشورهای عضو مجموعه‌ای از تهدیدها، فرصت‌ها، آسیب‌ها و منافع را به همراه دارد که در ادامه بدان‌ها اشاره می‌شود. همچنین این سازمان همانند سایر نهادها و سازمان‌های دیگر موجد اصولی برای اعضا می‌باشد که کشورهایی که خواهان عضویت در این سازمان هستند بایستی این اصول را پذیرفته و سرلوحه خود قرار دهند.

تهدیدها :

1. افزایش واردات ناشی از برداشتن موانع غیر تعرفه‌ای و حذف کنترل‌های ارزی و زیان حاصل از آن با توجه به کمبود منابع ارزی
2. وابستگی شدید صادرات کشور به واردات؛ بدین معنی که کشور نیازمند وارد کردن بخش زیادی از امکانات، تجهیزات و حتی مواد اولیه کالاهای تولیدی برای صادرات می‌باشد.
3. امکان کسری زیاد در تراز بازرگانی به دلیل افزایش واردات در مقابل صادرات
4. امکان ورشکستگی بنگاه‌های اقتصادی در بخش‌های مختلف و پیامدهای ناشی از آن مانند افزایش میزان بیکاری و ...
5. ضعف تکنولوژی و دانش فنی در زمینه بازاریابی، تبلیغات، خدمات پس از فروش و ...
6. ضعف حضور و فعالیت ایران در سازمان‌های تجاری و اقتصادی بین‌المللی
7. نفوذ و تاثیر گسترده آمریکا و لابی صهیونیسم در اقتصاد و تجارت بین‌الملل و ممانعت از عضویت ایران در سازمان تجارت
8. وجود فساد مالی، اداری و اقتصادی (امتیازات، تشویق‌ها و اعتبارات و تسهیلات)

9. ضعف تکنولوژی و دانش فنی و تجهیزات در امر تجارت و تجارت الکترونیک، شامل پایانه‌ها، مناطق آزاد، حمل و نقل، گمرک، خدمات بانکی و اداری
10. بی‌ثباتی سیاسی، اقتصادی کشور؛ وجود چالش‌ها و مجادلات سیاسی از عوامل عمده خروج سرمایه‌ها و ناتوانی کشور در جذب سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شود.
11. ملزم بودن ایران به قطع رایانه‌ها در اقتصاد ایران (به خصوص یارانه انرژی) که در اقتصاد کشور ریشه دوانیده و بر بخش‌های مختلف تسلط یافته است.
12. ضعف کالاهای صنعتی ساخت داخل در رقابت با مشابه خارجی
13. کاهش درآمدهای دولت به دلیل کاهش تعرفه‌های گمرکی و مالیات
14. تاثیرگذاری قدرت‌های بزرگ اقتصادی توسعه یافته در اتخاذ سیاست‌ها و وضع قوانین و هدایت این نهاد (۹۰ درصد اختلافات در سازمان تجارت جهانی به نفع آمریکا پایان یافته است)
15. احتمال ورشکستگی کارخانجات عمده و شرکت‌ها به دلیل ناکارایی و بهره‌وری پایین.
16. الزام ایران به رعایت حق مالکیت معنوی (کپی رایت) و احتمال انتقال حجم عظیم دارای از کشور در صورت اجرای آن (ثابتی، ۱۳۸۵) (۱۷)

2- آسیب‌های موجود در پیوستن به سازمان تجارت جهانی :

1. قاچاق گسترده کالا و خدمات به داخل کشور و اثرگذاری منفی بر تولیدات
2. ضعف نظارت و کنترل مبادی به منظور جلوگیری از واردات کالاهای قاچاق
3. وجود موانع حقوقی و قانونی در توسعه صادرات از جمله عدم هماهنگی میان دستگاه‌های ذیربط در امر توسعه، مانند بانک‌ها، گمرک، وزارت بازرگانی و ...
4. نقش و سهم بالای دولت در اقتصاد و تجارت خارجی
5. تحریم اقتصادی آمریکا و سایر کشورها برای فروش کالاها و خدمات استراتژیک و صادرات کالای ایرانی
6. نفوذ و تاثیر جریان‌ها و تفکرات سیاسی و خارجی در تعیین سیاست‌های اقتصادی کشور

7. ضعف ایران در مقایسه با رقبای منطقه در امر ایجاد زیرساخت‌های صادرات و بازاریابی بین‌المللی
8. بوروکراسی و نظام اداری گسترده و طولانی شد فرایند صادرات و افزایش هزینه‌ها و در نهایت مقرون به صرفه نبودن صادرات
9. بالا بودن ریسک اقتصادی و سیاسی ایران و وجود مشکلات عدیده در زمینه جذب سرمایه‌گذاری بلندمدت در کشور و گرایش سرمایه‌ها به سمت مشاغل کاذب و زود بازده
10. کاهش درآمدهای مالیاتی دولت به دلیل وجود اقتصاد زیرزمینی و گرایش سرمایه‌ها با این سمت
11. ضعف زیرساخت‌های مناسب برای گسترش تعامل با اقتصاد بین‌الملل، مانند توان رقابتی کیفیت تولیدات و هزینه تمام شده برای شرکت‌های تولیدی
12. ناسازگاری نظام اقتصادی سیاسی ملی با قواعد اقتصادی بین‌الملل؛ هم‌اکنون نیز بخش قابل توجهی از اصول اقتصادی غرب (مانند ربا) مغایر با مبانی اعتقادی مردم و نظام تلقی می‌شود.
13. جایگاه ضعف ایران در اقتصاد بین‌الملل؛ عقب‌ماندگی کشور طی دهه‌های گذشته موجب از دست رفتن فرصت‌های رقابتی و افزایش شکاف و فاصله میان ایران و کشورهای پیشرفته در ارائه کالا و خدمات در حد استانداردهای بین‌المللی گردیده است. (ثابتی، 1385، 18)

۳- فرصت‌ها:

- عضویت در سازمان تجارت جهانی می‌تواند در زمینه‌های ذیل به عنوان فرصت‌هایی در پیش روی جمهوری اسلامی محسوب گردد.
1. ناتوانی کشورهای نظیر آمریکا به اعمال تحریم علیه ایران
 2. وجود نیروی کار و انرژی ارزان
 3. روان‌سازی تجارت و دسترسی آسان‌تر به بازارهای جهانی؛ بدین معنی که امر واردات و صادرات با سهولت بیشتری میان تولیدکنندگان و ارائه‌دهندگان خدمات داخلی و خارجی تحقق خواهد یافت.
 4. امکان استفاده از مشاوره‌ها، کمک‌ها، خدمات و سیستم‌های سازمان تجارت جهانی در چارچوب مقررات سازمان تجارت جهانی جهت حل اختلافات تجاری

5. بهبود وضعیت حقوق مالکیت در ایران

6. رفع موانع و محدودیت‌ها؛ با عضویت ایران در این سازمان برخی از موانع موجود در مسیر شرکت‌ها و دولت‌ها برای معامله با ایران به خودی خود رفع خواهند شد و مکان دسترسی کشور به کالاهای مورد نیاز خود با سهولت بیشتری انجام خواهد گرفت.

7. افزایش سهم ایران در تجارت جهانی؛ در حال حاضر سهم ایران از تجارت جهانی بسیار ناچیز است و علی‌رغم وجود ظرفیت‌های مناسب در داخل کشور، ایران نمی‌تواند به عنوان بازیگر تاثیرگذار در اقتصاد بین‌الملل عمل نماید، به طوری که در صادرات کالاهای غیرنفتی از بسیاری از کشورهای در حال توسعه نیز عقب‌تر است.

8. افزایش امنیت متقابل اقتصادی ایران؛ در صورت تعامل جمهوری اسلامی ایران با دولت‌ها و شرکت‌های بین‌المللی، ضریب امنیت اقتصادی در ایران افزایش خواهد یافت و این امر به صورت تصاعدی موجب افزایش توان اقتصادی کشور خواهد شد.

9. افزایش فرصت‌های شغلی؛ با ایجاد بازارهای جدید برای تولیدات و خدمات، امکان اشتغال برای تعداد بیشتری از مردم در داخل کشور فراهم خواهد شد.

10. دستیابی به دانش فنی و فناوری جدید؛ تعامل با دولت‌ها و شرکت‌های بین‌المللی و شرکت در طرح‌ها و مناقشه‌های مشترک بین‌الملل و همچنین حذف محدودیت‌های ارتباطی با جهان خارج، موجب کسب و انتقال تجارب دیگران به داخل کشور و در نهایت دستیابی کشور به فناوری جدید خواهد شد.

11. افزایش صادرات غیرنفتی؛ پیدایش فرصت‌های جدید تجاری در زمینه‌هایی که کشور دارای مزیت نسبی است، موجب افزایش صادرات غیرنفتی خواهد شد. چراکه موجب راهیابی و رونق صادرات کالاهای صنعتی کشورمان به بازارهای جهانی می‌شود.

12. جذب سرمایه؛ با افزایش امنیت سرمایه‌گذاری، کاهش احساس ریسک‌پذیری سرمایه در داخل کشور و ایجاد ثبات و تعامل با دولت‌ها و شرکت‌ها، زمینه برای جذب سرمایه خارجی به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش خواهد یافت.

13. دستیابی به بازارهای کشورهای عضو (حدود ۱۵۰ کشور) که در حال حاضر با تعرفه‌های خود، محدودیت‌های زیادی را به کشور تحمیل می‌نمایند.

14. افزایش قدرت رقابت؛ به دلیل وجود نیروی جوان و همچنین نیروی کار ارزان و منابع اولیه فراوان در کشور، در صورتی که جهت‌گیری‌های اقتصادی به طور صحیح و منطقی اتخاذ شوند، به سادگی در بسیاری از زمینه‌ها امکان افزایش توان رقابتی در تولید کالا و ارائه خدمات در سطح بین‌الملل برای کشور وجود دارد. (ثابتی، 1385) (19)

منافع پیوستن به سازمان تجارت جهانی :

1- تجارت آزاد درآمدها را افزایش می دهد .

کم کردن موانع تجاری باعث گسترش تجارت می شود و این مساله درآمدها را چه در شکل ملی و چه در شکل شخصی افزایش می دهد .

هر چند تجارت آزاد تولید کنندگان داخل را در مواجهه با محصولات وارداتی به مبارزه می طلبد و آنها را نگران می کند اما افزایش درآمد کشور در نتیجه پیوستن به WTO موجب می شود شرکتها و کارگران فعالتر شوند و محصولات قبلی خود را با کیفیت بهتری تولید کنند تا بتوانند با محصولات وارداتی رقابت کنند یا آنها را تشویق می کند فعالیت تازه ای را در زمینه تولید محصولات جدید آغاز کنند .

2 - تجارت آزاد جهانی باعث رشد اقتصادی و افزایش فرصتهای شغلی می شود .

آزاد شدن تجارت در کشورها منجر به ورشکستگی صنایع ضعیف و از بین رفتن بعضی از مشاغل می شود اما در عین حال توجه به دو نکته مهم ضروری است : نخست اینکه تجارت آزاد باعث پیشرفت تکنولوژی کشور می شود و همین مساله تاثیر مهمی بر افزایش تولید و استخدام نیروی کار می گذارد . دوم اینکه پر واضح است که تجارت آزاد درآمد ملی را افزایش می دهد اما این همیشه به این معنی نیست که کارگران که در نتیجه ورود محصولات خارجی بیکار شده اند به سرعت بتوانند شغل جدیدی بدست آورند . آنچه در این میان اهمیت دارد اعمال سیاستهای مناسب از سوی دولت برای تطبیق شرایط کنونی کشور در جهت هماهنگی با سیاستهای WTO است . بدون وجود این سیاستها بسیاری از فرصتهای شغلی از بین می رود . از این رو پیوستن به WTO برای حل مشکل بیکاری به مراتب بهتر از حمایت دولت از صنایع داخل است اعمال موانع تجاری در جهت حل مشکل استخدامی در کوتاه مدت به ایجاد مشکل بزرگتر در طولانی مدت منجر می شود و شرایطی را بوجود می آورد که در آن هیچ کس برنده نمی شود .

3- قواعد WTO موجب افزایش کارایی اقتصادی دولتها و کاهش هزینه ها می شود .

تجارت آزاد باعث تقسیم کار بین کشورها می شود و اجازه می دهد منابع و ذخایر به طور مناسب و موثرتری در تولید مورد استفاده قرار گیرند .

4- WTO دولتها را در برابر اخلاص گران اقتصادی حمایت می کند .

با استفاده از سیستم WTO ، دولتها در موقعیت بهتری قرار می گیرند و می توانند با فشار اخلاص گران اقتصادی مقابله کنند . در طول مذاکرات تجاری WTO اگر اخلاص گران اقتصادی بخواهند دولت خود را تحت فشار قرار دهند تا از حمایت خود از صنایع داخلی دست بر ندارند دولت مذکور می تواند با طرح این ادعا خواهان موافقتنامه ای همه جانبه شود که برای همه بخشهای اقتصادی آن کشور مفید باشد . به این ترتیب اخلاص گران اقتصادی خلع سلاح و چشم انداز تجارت روشن تر میشود .

5- WTO به کاهش فساد اقتصادی کمک می کند .

تحت مراقبت WTO ، هنگامی که موافقتنامه ای در زمینه آزاد سازی یک بخش از تجارت به توافق همگان می رسد دیگر کشوری نمی تواند برخلاف آن عمل کند . این برای شرکت های تجاری به معنی اعتماد بیشتر به شرایط بازار و برای دولتها به معنی انضباط دقیق است .

شفافیت در سیاستهای تجاری ، ضوابط روشن در مورد امنیت و ایمنی تولیدات و نبود تبعیض باعث کاهش فرصتهای لازم در جهت کلاهبرداری و فساد اقتصادی می شود . به محض پیوستن هر کشور به WTO آن کشور متعهد می شود که بر خلاف قوانین WTO قدمی بر ندارد زیرا می داند تضاد با مقررات WTO عواقب خوشی برایش ندارد .

6- بهبود شرایط سرمایه گذاری در کشور

با پیوستن به WTO به دلیل پایین آمدن ریسک سرمایه گذاری راه برای ورود سرمایه های خارجی به کشور باز می شود و همچنین با ورود سرمایه راه برای ورود تکنولوژی مدرن با توجه به منابع موجود تولید در کشور باز شده و باعث پیشرفت کشور می شود .

7- پیشرفت در عرضه خدمات آموزشی و بهداشتی

کشورهای در حال توسعه با پیوستن به WTO به پیشرفتهای قابل ملاحظه ای در زمینه آموزش ابتدائی و کاهش مرگ و میر نوزاد دست یافته اند .

8- عقیم ماندن توطئه های دشمنان برای ایجاد اجماع جهانی بر ضد کشور

کشورهای استکباری و در راس آنها امریکا در طول سالهای گذشته سعی داشته که یک تفکر جمعی در جهان بر ضد جمهوری اسلامی بوجود آورد و تا حدودی بعضی از کشورها رابا خود همراه کرده و جمهوری اسلامی را تحریم اقتصادی نموده اند ولی اگر کشور ما عضو سازمان تجارت جهانی شود دشمنان دیگر نمی توانند به اهداف خود در این خصوص دست یابند .

9- کاهش تصدی گری دولت بر اقتصاد

با پیوستن به سازمان تجارت جهانی نقش دولتها به عنوان یگانه عامل تصمیم گیرنده در مسائل اقتصادی حذف می گردد و دولتها تنها می توانند در مسائل نظارتی و حاکمیتی ایفای نقش نمایند.(1392، isihome)(20)

اصولی که هر کشور برای عضویت در سازمان تجارت جهانی باید بپذیرد، به قرار زیر است:

1. آزادسازی تجارت خارجی

1.1. آزادی واردات کلیه محصولات صنعتی و کشاورزی

2. لغو محدودیت بر واردات خدمات

3. حذف حقوق گمرکی بر واردات محصولات صنعتی و کشاورزی

4. آزادی صادرات کلیه تولیدات داخلی

2. آزادسازی نرخ کالاها و خدمات و حذف کلیه یارانه‌های غیرمستقیم

3. آزادسازی نرخ بهره

4. آزادسازی نرخ ارز

5. لغو انحصاری دولتی و خصوصی

6. جریان آزاد اطلاعات

7. تخصیص بهینه منابع به وسیله بازار

8. جداسازی دو مفهوم اقتصاد و تامین اجتماعی

9. ایجاد دولت ناظر به جای دولت عامل در عرصه اقتصاد (ثابتی، 1385) (21)

عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی (WTO) :

ایران پس از انجام مطالعات گسترده در سال ۱۳۷۵ درخواست الحاق خود را به سازمان تجارت جهانی ارائه داد. این درخواست به دلیل کارشکنی آمریکا با تأخیری نه‌ساله بالاخره در خرداد ۱۳۸۴ در شورای عمومی سازمان جهانی تجارت پذیرفته شد. آمریکا یگانه کشوری بود که با پذیرش درخواست ایران به مخالفت پرداخت. (عمویی، حسین خانی، 1388: 122) (22)

و ایران به عضویت ناظر این سازمان درآمد و فرایند مذاکرات الحاق ایران به این سازمان شروع شد.

ایران از جمله کشورهایی است که خواسته یا ناخواسته به سمت اقتصاد جهانی کشیده می‌شود. عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی از موضوعات مهم در چشم‌انداز توسعه کشور است. برای حرکت اقتصاد ایران به سمت اقتصاد جهانی، شناخت فرصت‌ها و منافع و همچنین تهدیدها و آسیب‌های اقتصادی کشورمان در شرایط پیش‌رو ضروری است. به دلیل افزایش روزافزون معاهدات و سازمان‌های بین‌المللی پیرامون حقوق تجارت بین‌الملل و بنا به الزام اعضا بر اجرای مقررات مندرج در اسناد بین‌المللی، دولت‌ها برای اجتناب از انزوای حقوقی - اقتصادی، سعی در الحاق و ورود به این نهادها دارند. در این‌که منافع ملی ایران در پذیرش این معاهدات یا عدم الحاق به آنها تامین می‌شود، نمی‌توان به گونه‌ای مطلق اظهار نظر کرد. برای نمونه ایکسید، میگا، آنسیترا، سازمان تجارت جهانی و معاهده منشور انرژی هر یک متضمن مقررات متفاوتی در زمینه تجارت بین‌الملل هستند که با بررسی موردی، می‌توان فرصت‌ها و چالش‌های ناشی از التزام و الحاق به این اسناد بین‌المللی را دریافت. (ثابتی، ۱۳۸۵) (۲۳)

الف) ضرورت الحاق :

تجربه دیگر کشورها گویای آن است که آزادسازی تجاری نقش مهمی در خلق ثروت و پیشبرد توسعه اقتصادی کشورها دارد. بعنوان مثال برخی مطالعات انجام شده توسط بانک جهانی نشان می‌دهد که با آزاد سازی تجارت، درآمد میلیون‌ها نفر در جهان افزایش یافته و از خطر فقر نجات یافته اند. (Globalization, 1381) (24)

همانطور که گفته شد، تقریباً کل تجارت جهانی (بیش از ۹۵ درصد آن) در اختیار اعضای WTO و تابع قواعد و مقررات آن است و اعضای این سازمان نیز با کشورهای غیر عضو حاضر نیستند در سطحی پایین‌تر از این قواعد و مقررات رابطه تجاری داشته باشند. تجارت آزاد بین کشورها به افزایش رقابت منجر شده و این افزایش رقابت نوآوری و استفاده بهتر از عوامل تولید را به همراه خواهد داشت. وجود رقابت باعث سوق دادن تجارت به سوی نوآوری، بهبود فرایندها، خلق تکنولوژی‌های جدید و بطور کلی باعث پیشرفت علم می‌گردد. (جهان‌پنده، ۱۳۸۸) (۲۵)

ب) اثرات الحاق:

بی‌شک الحاق به سازمان جهانی تجارت دارای اثرات و پیامدهای زیادی برای کشوری که به عضویت آن درآمده می‌تواند باشد. مسلماً اقتصاد ایران نیز پس از پیوستن به WTO و پذیرفتن قواعد آن، دستخوش تغییراتی خواهد شد. که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱- سهم تولید کنندگان ایرانی از بازار داخلی

۲- سهم تولید کنندگان ایرانی از بازارهای دیگر کشورهای جهان

۳- افزایش حجم سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

۴- رشد اقتصادی کشور

5- افزایش پیش بینی پذیری و شفافیت در بازارهای هدف

ج) پیمودن مسیر الحاق:

فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت به کلی با دیگر سازمان های بین المللی که غالباً از یک روند خودکار الحاق بهره مند هستند متفاوت است. براساس ماده 12 موافقت نامه تاسیس سازمان جهانی تجارت، الحاق به این سازمان تحت شرایط مورد توافق سازمان با دولت متقاضی الحاق صورت خواهد گرفت. بنابراین فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت اساساً یک فرآیند مذاکره است. این امر الحاق به این سازمان را به روندی پیچیده، دشوار و زمان بر مبدل می سازد. در این میان آنچه مهم است لزوم تعاملی پویا و سازنده بین دولت و بخش خصوصی می باشد. (جهاننیده، 1388) (26)

مراحل الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی:

ارائه درخواست الحاق ایران به دبیرخانه سازمان تجارت جهانی

تصویب درخواست الحاق ایران در شورای عمومی و تشکیل گروه کاری الحاق ایران (ایران در ۲۶ مه ۲۰۰۵ به عنوان عضو ناظر سازمان تجارت جهانی پذیرفته شد).

1. ارائه نظامنامه رژیم تجاری ایران به سازمان تجارت جهانی

2. بررسی و پرسش در مورد گزارش و نظامنامه از ایران و همچنین بررسی شرایط و ضوابط مورد نظر که طی اولین نشست بعدی انجام خواهد گرفت (گروه کاری ایران برای پیوستن به این سازمان هنوز تشکیل نشده است. ایران در آبان ۱۳۸۸ متن گزارش رژیم تجاری خود را تقدیم دبیرخانه سازمان تجارت جهانی نمود. بعد از آن، گزارش رژیم تجاری ایران در میان اعضای سازمان تجارت جهانی توزیع گردید و اعضای سازمان تجارت جهانی سئوالات خود را از ایران بیان می دارند که سری اول سئوالات که شامل ۷۰۰ سؤال می باشد به وزارت بازرگانی در اسفند ۱۳۸۸ ارسال گشت. (ویکی پدیا، 1392) (27)

3. در این مرحله که مهمترین مرحله نیز محسوب می گردد، ایران با دیگر اعضا وارد مذاکرات چند جانبه می شود و به این ترتیب شرایط و ضوابطی که ایران ملزم به رعایت آنها در صورت عضو شدن در سازمان است، مورد بررسی قرار می گیرد

4. در مرحله ششم که بیشتر اوقات در حین مرحله پیشین انجام می گیرد، مذاکرات دو جانبه بین ایران و دیگر اعضا صورت می گیرد که باید منجر به توافقی محکم گردد. این توافقات شامل تعهدات و امتیازاتی است که بایست بین کشورها رعایت گردد.

5. نتایج مذاکرات ایران در دو مرحله آخر شامل سه سند جداگانه خواهد بود که باید در نهایت به تصویب نهایی اعضای کارگروه برسد.

1. سند اول شامل خلاصه توافقات و شرایط پذیرش عضویت است.

2. سند دوم شامل خلاصه مذاکرات بین ایران و دیگر کشورهاست.

3. سند سوم شامل خلاصه مذاکرات دوجانبه بین ایران و کشورهای عضو دیگر است.

6. ودست آخر در مرحله ششم گزارشات نهایی به شورای عمومی سازمان ارایه و عضویت قطعی می‌گردد. قابل توجه است که تمامی اسناد مربوط به الحاق هر کشور به سازمان جهانی تجارت در تمامی مراحل مورد بررسی در کارگروه، محرمانه بوده و تنها پس از تصویب شورای عمومی این سازمان قابل انتشار است. پس از تصویب نهایی اسناد الحاقی ایران به سازمان تجارت جهانی در شورای عمومی یا کنفرانس وزیران این سازمان، سه ماه به ایران مهلت داده می‌شود تا مصوبه شورای عمومی سازمان تجارت جهانی را در مجلس به تصویب برساند. پس از گذشت مهلت ۳۰ روزه، دولت باید این تأییدیه را به اطلاع دبیرخانه این سازمان برساند. پس از گذشت این مراحل، ایران به عضویت کامل و دائم در سازمان تجارت جهانی در خواهد آمد. (فکوری، ۱۳۸۷) (۲۸)

مواجهه اقتصادهای ملی با مشکلاتی از این دست به طور کامل بستگی به خصوصیات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هر کشور دارد. در کشوری که آمادگی این حضور را داشته باشد، عملاً چنین حضوری باعث افزایش منافع خواهد شد و ممکن است هیچ کدام از مشکلات مذکور رخ ننماید اما هرچه آمادگی یک کشور برای حضور در اقتصاد جهانی کمتر باشد، تبعات منفی آن بیشتر و عمیق‌تر خواهد بود.

جمهوری اسلامی ایران نیز از جمله کشورهایی است که همانند سایر اقتصادهای ملی خواسته یا ناخواسته به سمت اقتصاد جهانی رانده می‌شود. عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان تجارت جهانی (WTO) قبل از هر چیزی نیازمند بکارگیری سیاست‌های گسترده آزادسازی تجاری و تولیدی و تغییرات قابل توجهی در قوانین و مقررات اقتصادی است که این تغییرات می‌توانند تاثیر گسترده‌ای بر اقتصاد کشور و امنیت اقتصادی داشته باشند. حال سوال اصلی به این صورت مطرح می‌شود که نتیجه تمامی این الزامات و سفارشات برای حرکت اقتصاد ایران به سمت اقتصاد جهانی تا چه حد برای کشور، دربردارنده فرصت و منفعت است و به چه میزان تهدید و آسیب برای امنیت اقتصادی کشور محسوب می‌شود؟

بررسی برخی جنبه های اقتصادی و حقوقی الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی:

الف_ لزوم بسترسازی اقتصادی و حقوقی

در این ارتباط ضمن توسل به اصل مزیت نسبی در راستای گسترش تجارت جهانی به عنوان یک اصل مهم و اجتناب ناپذیر، محدودیتها، موانع و مشکلات گوناگون از ابعاد مختلف وجود داشته است که از سوی کشورهای مختلف نمود پیدا

کرده و روند تحقق اهداف مورد انتظار از توفقات تجاری را کند و گاه متوقف ساخته است. از جمله این محدودیتها می توان به محدودیتهای حقوقی و اقتصادی مختلف حقوقی _ اقتصادی الزامی ساخته است تا در جهت بهره مندی هر چه بهتر و بیشتر آنها از توافقات تجاری موثر واقع گردد.

در این چارچوب فکری و نظری است که لزوم تطبیق میان قوانین و مقررات حاکم بر کشورهای مختلف عضو، قواعد و اصول گات معنا پیدا کرده و کشورها را ملزم به سازگاری در این زمینه نموده است. به عبارتی هر کشور در صحنه تجارت آزاد بین المللی دارای مبانی و نظام حقوقی و اقتصادی خاصی است که در برخی موارد مغایر و یا ناسازگار با مقررات سازمان تجارت جهانی می باشد و این امر ممکن است بهره مندی هر چه بیشتر این کشورها را از شرایط تجارت آزاد، خدشه دار ساخته و لذا تلاش در جهت رفع آنها برای هر کشوری اجتناب ناپذیر می باشد. توضیح اینکه نتایج برخی مطالعات صورت گرفته در این زمینه نشان می دهد مقررات و اصول گات در برخی از امور با اصولی از قوانین کشور از جمله قانون اساسی و قوانین موضوعی دیگر از جمله قوانین بانکداری، بیمه، سرمایه گذاری خارجی و... در ناسازگاری مستقیم یا غیر مستقیم قرار دارد و مستلزم انجام مراحل است که ضمن حفظ ارزشهای حاکم بر نظام اقتصادی _ حقوقی کشور، زمینه های حقوقی لازم و مناسب برای الحاق کشور به سازمان تجارت جهانی را فراهم سازد. (کميجانی، 1389)، (29)

ب_ بحث اجمالی در تطبیق قوانین حاکم بر کشور با برخی قواعد سازمان تجارت جهانی

در این ارتباط بحث تطبیق برخی از قوانین و مقررات حاکم بر کشور با قواعد گات را می توان در دو بعد اساسی به طور مختصر مورد بررسی قرار داد:

الف_ بررسی سازگاری یا ناسازگاری قوانین کلان موثر در سیاستگذاریها

ب_ بررسی سازگاری یا ناسازگاری قوانین موضوعی _ تخصصی موثر در اتخاذ رویه و روشهای اجرایی با بررسی های بعمل آمده می توان ناسازگاریهای نظام تجارت آزاد جهانی مبتنی بر توافقات تجاری گات را با برخی قوانین کشور به شرح زیر بر شمرد.

1- قانون اساسی کشور

2- قانون انحصار تجارت خارجی

3- قوانین و مقررات صادرات و واردات

1- قانون اساسی:

با توجه به آنکه قانون اساسی در هر کشور به عنوان روح حاکم بر کلیه قوانین از اولویت و اهمیت بسزایی برخوردار است، لذا با توجه به اصولی از این قانون که تعارضاتی را به طور مستقیم و یا غیر مستقیم با قواعدگات آشکار می سازد ضروری و اجتناب ناپذیر است که این اصول به شرح زیر مورد بررسی قرار گیرد:

اصل 44: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه 3 بخش دولتی، تعاونی و خصوصی و استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بیمه، بانکداری و... و مانند اینهاست که به صورت مالکیت عمومی در اختیار دولت است.

از جمله مغایرتهای آشکار میان قواعد گات و قوانین کشور در این اصل که دولتی بودن تجارت خارجی را مطرح می نماید. براساس اصول و قوانین گات از جمله اصل دسترسی به بازار موضوع اصل 16، آزادسازی تجاری از جمله اصول اولیه حاکم بر گات می باشد که کشورها می باید در آغاز پیوستن به سازمان تجارت جهانی آن را مورد توجه قرار دهند چنانکه در بند (8) الف از ماده (3) گات چنین مطرح می کند: مقررات این ماده ...حاکم بر تهیه محصولات توسط کارگزیهای دولتی اعمال نخواهد شد. و یا در بند (2) از ماده 17 گات چنین آمده است: مقررات بند (1) این ماده ناظر بر واردات محصولات برای مصرف فوری یا آتی دولتی نمی باشد. همچنین در ماده 13 موافقت نامه تجارت خدمات مطرح شده است که... مقررات مواد 2، 6 و 71 در مورد قوانین مربوط به خرید خدمات توسط موسسات دولتی اعمال نخواهد شد.

به عبارت دیگر محتوای اصل 44 قانون اساسی با اهداف نهایی گات که آزادسازی هرچه بیشتر تجارت خارجی را مطرح می سازد ممکن است در سازگاری کامل نباشد و به این منظور ایجاد سازگاری میان قواعد گات و قوانین حاکم بر نظام اقتصادی خارجی کشور با انجام تعدیلاتی ضروری است. (ثابتی، 1385) (30)

2- قانون انحصار تجارت خارجی :

طبق مفاد مواد (1)، (2)، و (3) این قانون محوریت نقش دولت در نظام بازرگانی خارجی مورد تاکید قرار گرفته است. چنانکه به عنوان مثال در ماده (1) به انحصار دولت در تجارت خارجی اشاره داشته و حق صادر کردن و وارد کردن کلیه محصولات... و شرایط ورود و صدور آنها... به دولت واگذار شده است. در ماده (2) به این نکته اشاره می کند وارد کردن هر نوع محصول صنعتی به ایران به جز مواردی که در قانون پیش بینی شده مشروط به شرط حتمی صادر کردن محصولات به ایران است. همچنین در بند الف از ماده (3) قانون فوق، اجازه وارد کردن محصولات خارجی طبق مقررات خاصی به اشخاصی یا موسسات مختلف غیر دولتی داده شده است که پیچیدگی های بسیار و تنوعات مختلف تصمیم گیری و سیاستگذاری را مطرح می کند چنانکه در قوانین جاری ملاحظه می گردد، شرایط ورود کالا در مقاطع زمانی

خاص با مقررات مختلفی مواجه است که جمع بندی آنها در یک مجموعه منسجم کار بسیار دشوار و عملاً غیر ممکن است.

3- قوانین و مقررات صادرات و واردات :

از جمله دیگر قوانین حاکم بر تجارت خارجی که در ناسازگاری با برخی اصول و قوانین حاکم بر گات می باشد قوانین و مقررات صادرات و واردات است. به عنوان مثال در ماده 3 این قانون کالاهای صادراتی به چهار گروه مجاز، مجاز مشروط، غیر مجاز و ممنوع تقسیم شده است که با قوانین گات در خصوصی دسترسی به بازار (اصل 16) مغایر می باشد. همچنین در ماده 31 از قانون مذکور دولت موظف است واردات کالاهایی را که در داخل کشور به مقدار نیاز تولید می شود یا امکانات بالقوه تولید آنها فراهم است را در صورتی که منجر به تورم قیمت کالاهای اساسی نشود غیر مجاز اعلام می نماید.

در صورتی که طبق اصول (1) و (2) مقررات عمومی تعرفه و تجارت، تجارت بین المللی بایستی براساس اصل عدم تبعیض استوار باشد و صنایع داخلی بایستی براساس تعرفه های گمرکی و نه از طریق موانع تجاری یا ممنوعیت ورود حمایت شوند. (ثابتی، 1385، 31)

در این ارتباط برخی از موارد قانون صادرات و واردات از جمله ماده 35 و 34 ناسازگاری باتوافقات دوراروگوئه و اصول اساسی مقررات عمومی تعرفه و تجارت (گات 1947) دارا هستند که تجدید نظر در موارد قانونی فوق پیش از عضویت در سازمان تجارت جهانی را الزامی می نماید.

از سوی دیگر برخی از مواد قانونی تشویق صادرات و تولید مصوب بهمن 1333 با اصلاحات آن، نیز با اصول و قوانین گات سازگار نمی باشد. از جمله ماده 3 که ضمن آن مزایایی برای تولیدکنندگان و صادرکنندگانی که فعالیتهای خود را معطوف صدور یک یا چند نوع کالا نموده و یا به استخراج و بهره برداری از معادن یا ذوب و تصفیه مواد معدنی و تولید محصولات صنعتی اقدام می نمایند، در نظر گرفته شده است که در عمل با برخی موادگات بعنوان مثال بند ب از ماده (16 منع وضع سوبسید بر صادرات مواد اولیه)، ماده 13 (اجرای غیر تبعیضی محدودیتهای مقداری)، ماده 19 (مذاکره در باب تعهدات خاص) در ناسازگاری می باشد. هر چند که مطابق با برخی مفاد موافقت نامه های دوراروگوئه از جمله ماده 2 از موافقت نامه اقدامات حفاظتی و یاماده 15 از توافقنامه بخش کشاورزی و... استثناهایی بر رفتار کشورهای بخصوص در حال توسعه در نظر گرفته شده، لیکن این استثناءها جنبه کلی نداشته و مفرهای پیش بینی شده در قوانین و مقررات سازمان تجارت جهانی دائمی نیستند. لذا، اقدام در جهت گسترش تجارت آزاد جهانی براساس اصول گات در بلند مدت، کشورها را ملزم به حذف سهمیه ها، محدودیت ها و حمایت ها و سوبسیدها، کاهش تعرفه ها و تغییر تعرفه ها به تعرفه ها و کاهش و حذف تدریجی تعرفه ها خواهد نمود که در این ارتباط تجدید نظر در اصول قانون یاد شده به عنوان اقدامی در جهت عضویت ایران به گات بسیار ضروری است. (کمیجانی، 1389، 32)

دلایل تمایل جمهوری اسلامی ایران برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی :

1. تقویت جایگاه ایران در بازارهای بین‌المللی و منطقه‌ای
2. افزایش قدرت رقابت و چانه‌زنی
3. حاشیه امنیت اقتصادی برای سرمایه‌گذاری (داخلی / خارجی)
4. جذب سرمایه‌گذاری (داخلی / خارجی)
5. جلوگیری از فرار سرمایه
6. گسترش امنیت بازار سرمایه (بورس)
7. امنیت روند فعالیت بخش خصوصی (خصوصی‌سازی)
8. توسعه یافتن روند اقتصاد الکترونیک در کشور (تجارت، بانکداری، مالی، بیمه، بورس و ...)
9. افزایش کارآمدی قوانین و مقررات اقتصادی (ابهام، نارسایی، نبود قانون)
10. از بین رفتن بسترها و زمینه‌های رانت و انحصار و امتیازات
11. کاهش فاصله عقب‌ماندگی در جامعه اطلاعاتی (شکاف دیجیتالی)
12. توسعه صادرات غیرنفتی
13. مقابله با تحریم اقتصادی / سیاسی
14. افزایش درآمدهای دولت
15. کاهش بحران‌های اقتصادی (بازار سرمایه، پول، ارز و ...)
16. کاهش بیکاری در بلندمدت
17. جلوگیری از انزوای اقتصادی ایران
18. کاهش حجم و نقش دولت در اقتصاد
19. کاهش فاصله عقب‌ماندگی با مقیاس‌های جهانی
20. تقویت حضور و تاثیرگذاری در سازمان‌های بین‌المللی

21. کاهش محدودیت‌های دسترسی به منابع مالی خارجی

22. افزایش سطح بهره‌وری و کارایی منابع (نیروی انسانی، منابع طبیعی، سرمایه)

23. افزایش مشارکت بخش خصوصی (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ...)

24. تقویت نهادی و ساختاری در پیوند، نظام بین‌الملل و فرایند جهانی شدن (اقتصادی، سیاسی و ...)

25. افزایش ظرفیت‌های هم‌پیوندی با اقتصاد بین‌الملل (ثابتی، 1385) (33)

نتیجه گیری :

سازمان تجارت جهانی، برای گسترش تجارت خارجی در سطح بین‌الملل به وجود آمد و نه برای تعادل طبقاتی، ابقاء و گسترش حقوق بشر، حمایت از محیط زیست و سایر مسائل مهمی که حتی ممکن است کلیدی باشند. دستیابی و عضویت سازمان تجارت جهانی برای هیچ کشوری داروی شفابخش تمامی امراض سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آن کشور نیست، ولی می‌توان گفت که گامی بلند در جهت بهسازی ساختار اقتصادی و رشد اقتصادی کشورهاست.

باید دانست که عضویت ایران یک امر فوری و آنی نیست. فرایند طولانی مدت عضویت ایران فرصتی است که سیاستگذاران اقتصادی به بهبود ساختار اقتصاد ایران و بهره‌وری و کارایی و از بین بردن رانت و انحصار که با عضویت در تجارت جهانی برچیده می‌شوند، پردازند. در این رهگذر، پیگیری عضویت حداقل بهانه‌ای بر بهبود سیستم‌های کنترل بهره‌وری و افزایش راندمان در اقتصاد کشور خواهد بود. ویژگی‌های اساسی کشورمان از لحاظ منابع انسانی، اقتصادی و ... در شرایطی بسیار مطلوب و در بسیاری موارد منحصر به فرد قرار دارد و این استعداد و توانایی وجود دارد که بتواند به سرعت خود را به سطوح بالای رقابت در عرصه اقتصادی برساند. این امر نیازمند یک پشتکار جدی در عرصه مدیریتی و کارشناسی در سطح ملی است.

در این میان کاهش تهدیدها و آسیب‌های پیش‌گرفته و استفاده از فرصت‌ها و تقویت آن، زمینه مناسبی برای کاهش آثار منفی حضور در اقتصاد بین‌الملل و از جمله عضویت در سازمان تجارت جهانی است.

همچنین در بعد مسائل حقوقی باید گفت که با توجه به ناسازگاریهای احتمالی که میان برخی قوانین سازمان تجارت جهانی و مقررات تجاری و حقوقی کشور در زمینه‌های مختلف وجود دارد، رفع و حل ممشکلات مذکور قبل از هر اقدامی در جهت عضویت الزامی به نظر می‌رسد تا بر این اساس با دیدگاهی روشن و شفاف در مراحل مختلف مذاکرات تجاری حضور پیدا نمود و از حداکثر تجاری بهره‌مند گردید .

در مجموع با توجه به مشخصه‌های اقتصاد کشور از نظر موقعیت نه چندان قابل اتکاء بخشهای مهم اقتصادی در عرصه تجارت بین‌الملل از یکسو و ضمن توجه به ناسازگاریهای حقوقی _ قانون ، برای اینکه کشور بتواند از جایگاه قوی و

نیرومند چانه زنی در مذاکرات بهره مند گردد، انجام یک سلسله تدابیر سیاسی و آماده سازیهای اقتصادی _ تجاری _ حقوقی به منظور بهبود و ارتقاء مارآیی فعالیتها، گسترش توان رقابت در صحنه های بین المللی و رفع موانع و مشکلات موجود قبل از آغاز مذاکرات و برنامه ریزی در خصوص آنها، ضروری به نظر می رسد.

نکته آخر آنکه مناسب است، تاثیرات مثبت و منفی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی بر بخش های مختلف اقتصاد کشور از سوی کارشناسان ذی ربط مورد تحقیق و بررسی کارشناسی قرار گیرند تا ابعاد تاثیرگذاری عضویت در سازمان تجارت جهانی بر اقتصاد کشور تبیین گردد؛ به طور مثال در زمینه صادرات و واردات، اشتغال، تولید، تراز پرداختها، سیاست های ارزی، سرمایه گذاری بخش کشاورزی و صنعت. همچنین در خصوص کاهش اثرات منفی عضویت ایران، برنامه ریزی شود.

منابع :

- 1- شاه میرزایی، آیت الله. (1391). سازمان های بین المللی. تهران: انتشارات مدرسان شریف، ص 1.
- 2- همان، ص 2.
- 3- همان، ص 3.
- 4- سازمان تجارت جهانی www.wikipedia.org/fa
- 5- طیار، فاطمه. آشنایی با شکل گیری سازمان تجارت جهانی wto، 1388، ص 5
- 6- پاکدامن، رضا. رفتار ویژه با کشورهای در حال توسعه. موسسه مطالعاتی و پژوهش های بازرگانی (1384)
- 7- پروانی، محمد جواد. تجارت در آینده، موسسه مطالعاتی و پژوهش های بازرگانی (1383)
- 8- طیار، فاطمه. آشنایی با سازمان تجارت جهانی wto، 1388، ص 5

9-همان

10-صبانغان، علی، (1386)، آشنایی با سازمان جهانی تجارت ([www.hamshahrionline.ir/details/21235\(wto\)](http://www.hamshahrionline.ir/details/21235(wto)))

11-همان

12-اسفندیاری، امیر. ساختار سازمان تجارت جهانی. تدبیر، شماره 158 (تیر 1384)، ص 15

13-بزرگی، وحید. درآمدی بر سازمان تجارت جهانی و الحاق ایران، تهران، فرمس، 1388، ص 43

14-موسی زاده، رضا. سازمان های بین المللی، تهران، میزان، 1382، چاپ چهارم، ص 280

15- صبانغان، علی، (1386)، آشنایی با سازمان جهانی تجارت ([www.hamshahrionline.ir/details/21235\(wto\)](http://www.hamshahrionline.ir/details/21235(wto)))

16- اسفندیاری، امیر. ساختار سازمان تجارت جهانی. تدبیر، شماره 158 (تیر 1384)، ص 15

17-ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto

18-همان

19-همان

[20]jsihome.ir/content/19—world-trade-organization

21- ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto

22-عمومی، حامد: حسین خانی، الهام. تأثیر هژمونی آمریکا بر وضعیت عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، شماره یازدهم، تابستان 1389، ص 122

23- ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto

[24]Gloalization. growth ,and poverty _A world bank policy research report,2002

25-جهاندیده، سامان. الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت. مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران. دی ماه 1388

26-همان

27- www.wikipedia.org/fa سازمان تجارت جهانی

28-محبوبه فکوری. (یکشنبه 31 شهریور ماه 1387). روزنامه دنیای اقتصاد

[29] www.ensani.ir/fa/content/140885/default.aspx

30- ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto

31- ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto

32- کمیجانی، اکبر. (1389). بررسی جنبه های اقتصادی و حقوقی الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی (wto)

33- ثابتی، عباس. مزایا و موانع عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی www.navaieordib.persianlog.ir/page/11، wto